

4. Тимошенко В.І. Договірна теорія походження держави // Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 2: Д-Й. URL: https://leksika.com.ua/17190303/legal/dogovirna_teoriya_pohodzhennya_derzhavi (дата звернення 13.03.2021 р.).

5. Новгородцев П. Право естественное // Энциклопедический словарь. Издатели Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефронь. Том XXIV-А: Полярныя сіянія – Прая. Санкт-Петербург: Типо-Литографія И.А. Ефрона, 1898. С. 885-890.

6. Локк Дж. Сочинения: в 3 т. Москва: Мысль, 1988. Т. 3. 623 с.

7. Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник. Київ: Правова єдність, 2009. 312 с.

8. Мошкowska Ю.Я. Лейбниц // Советская историческая энциклопедия: в 16 т. Гл. ред. Е.М. Жуков. Москва: Советская энциклопедия, 1965. Т. 8: Кошала – Мальта. С. 530-532.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. Джолос С.В.

Наріжна А.В.

Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького

ДЕМОКРАТИЧНИЙ РЕЖИМ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

У світі існують різні форми державних режимів, проте найбільш поширеною та такою, що найчастіше офіційно закріплюється в конституціях, є саме демократична. Незважаючи на значну популярність, слід мати на увазі, що демократична форма державного режиму (так само, як і будь-яка інша), має як позитивні, так і негативні риси; при цьому, їх співвідношення та вираження значною мірою зумовлюються специфікою конкретної держави, особливостями розвитку суспільства тощо, що, власне, й обумовлює потребу виявити сутність, переваги та недоліки демократичного режиму.

Насамперед, варто з'ясувати, що ж являє собою демократія.

Демократія – це політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади в державі визнаються її громадяни. Управління державою може здійснюватися як безпосередньо народом (пряма демократія), так і через представницькі органи (представницька демократія). Даний термін є складним словом, утвореним з основ грецького іменника δῆμος («народ»), і χράτέω («правити, володіти; бути сильним»), що походить від χράτος («сила, влада») [1, с. 31]. Тобто, у перекладі з грецької мови, «демократія» означає «народне управління» або «влада народу». Проблематикою демократії та демократичного режиму цікавилися безліч науковців, серед яких, насамперед, слід згадати таких мислителів, як: Платон, Арістотель, Б. Спіноза, Ш.Л. де Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо, А.А.Ш. Клерель де Токвіль та ін.

Демократична держава, на думку Б. Спінози, «найбільш природна і найбільше наближається до свободи, яку природа відпускає кожному. У демократії кожний переносить своє природне право не на іншого, позбавивши себе на майбутнє права голосу, а на більшу частину суспільства, членом якого він є сам. Тому всі в демократії, як колись у природному стані, є рівними. Демократичний устрій держави забезпечує розумність законів, а отже, і свободу. Тільки той вільний, хто, не кривлячи душею, живе, керуючись самим лише розумом. Розумність законів у демократії гарантується тим, що вони приймаються численними зборами, в яких навзаєм тлумачаться суперечливі пристрасті. У демократичній державі всі домовляються за загальним рішенням діяти, а не судити й розмірковувати, тобто, оскільки всі люди не можуть мислити однаково, вони домовляються про те, що силу має те рішення, яке дістало найбільшу кількість голосів. Підкорення цьому початковому рішенням забезпечує загальні рівність і свободу» [2, с. 182]. У свою чергу, Ш.Л. Монтеск'є стверджував, що «Демократія тотожна народному суверенітету, але не означає загальної участі всіх в управлінні. Народ доручає здійснювати свою владу обраним уповноваженим. Саме це відрізняє демократичну державу від інших форм правління» [3, с.16]. Варто зазначити, що і сьогодні думки Ш.Л. Монтеск'є про демократію як народний суверенітет залишаються актуальними. (Втім, про народ, як джерело влади, тобто про народний суверенітет, писав свого часу і Ж.Ж. Руссо.) А. де Токвіль писав у книзі «Старий порядок і революція»: «Значення

слова «демократія» тісно пов'язане з ідеєю політичної свободи. Знаходить епітет «демократичного» правління, при якому немає політичної волі, – це явний абсурд (якщо слідувати природному змісту слів)» [4, с. 79]. Мислитель вказував на «небезпеки, що таяться в демократії, для свободи, можливості «тиранії більшості», що може бути не менш, якщо не більш, жорстокою, ніж тиранія деяких чи одного» [4, с. 213].

Піддає критиці демократію і К.П. Побєдоносцев: «Один з найбільш брехливих політичних початків є початок народовладдя, та, що, на жаль, утвердилася з часів французької революції, ідея, що будь-яка влада походить від народу і має основу у волі народній. Звідси витікає теорія парламентаризму, яка до сих пір вводить в оману масу так званої інтелігенції... Вона продовжує ще триматися в умах із завзятістю вузького фанатизму, хоча брехня її з кожним днем викривається все виразніше перед цілим світом... Передбачається, що весь народ у народних зборах творить собі закони, обирає посадових осіб, отже, виявляє безпосередньо свою волю і проводить її в дію. Це ідеальне уявлення. Пряме здійснення його неможливо... І цей механізм міг би успішно діяти, коли б довірені від народу особи усунулися зовсім від своєї особистості... коли б до того ж представниками народу завжди обиралися особи, здатні зрозуміти в точності і виконувати сумлінно дану їм і математично точно виражену програму дій» [5, с. 31].

Як зазначалося вище, рівень демократії в різних державах світу може істотно відрізнитися. Якщо назвати країну, яка є позитивним прикладом реалізації демократичного режиму, то це є Норвегія. Норвегія – суверенна демократична парламентська конституційна монархія з унітарною формою політико-територіального устрою. У Норвегії, згідно з нормами конституції, що з численними поправками діє в країні з 1814 р., державна влада розділена між парламентом, Верховним судом, королем та урядом, при цьому, у зв'язку з розвитком парламентаризму, поступово зменшується вплив короля у сфері виконавчої влади, тож наразі прем'єр-міністром країни зазвичай стає лідер партії, що перемогла на парламентських виборах. Норвегія – це саме та країна, в якій реально забезпечується поділ влади на три гілки, діє система стримувань і противаг, де громадянські і політичні свободи не тільки закріплюються, а й реалізуються.

Водночас, слід пам'ятати, що наразі існують країни «неповної демократії» – країни, де закладені основи народовладдя (вибори є вільними, справедливими, наявні громадянські свободи) але існують певні порушення (низький рівень участі в політиці, недосконалість розподілу влади), наприклад, Еквадор, Албанія та ін.

На нашу думку, слід зробити висновок про те, що кращим, з-поміж існуючих, є саме демократичний режим, оскільки саме він дає змогу народу брати безпосередню участь у здійсненні державної влади, можливість висловлювати свою думку, самостійно вирішувати певне коло питань, тобто сприяє активному залученню населення до покращення загального стану справ у державі, водночас, ця можливість повинна бути належним чином врегульована. Тож, варто зауважити, що хоч демократичний режим, як і будь-який інший, і має певні недоліки, проте, все ж таки, саме він є найкращим, адже, як казав свого часу У. Черчилль, «Демократія – це найгірша форма правління, якщо не рахувати всі інші» [6, с. 185].

Список використаних джерел

1. Демократія // Етимологічний Словник української мови: в 7 т. / Інститут мовознавства ім О.О. Потебні; Редкол. О.С. Мельничук (головний редактор), В.Т. Коломієць, О.Б. Ткаченко та ін. Київ: Наукова думка, 1985. Т. II: Д – Копці.
2. Спиноза Б. Избранные произведения: в 2 т. Москва: Политиздат, 1957. Т. 2. 727 с.
3. Монтескье Ш.Л. Избранные произведения / Общ. ред. и вступ. ст. М.П. Баскина. Москва: Гослитиздат, 1955. 690 с.
4. Токвиль А. Старый порядок и революция / Алексис Токвиль; пер.с франц. Л.Н. Ефимова. Санкт-Петербург: Плетей, 2008. 248 с.
5. Побєдоносцев К.П. Великая ложь нашего времени // Московский сборник. Издание К.П. Побєдоносцева. Москва: Синодальная типография, 1901. С. 38-62.
6. Душенко К.В. Большая книга афоризмов. Издание 6-е, исправленное. Москва: Издательство ЭКСМО-Пресс, 2002. 1056 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Джолос С.В.